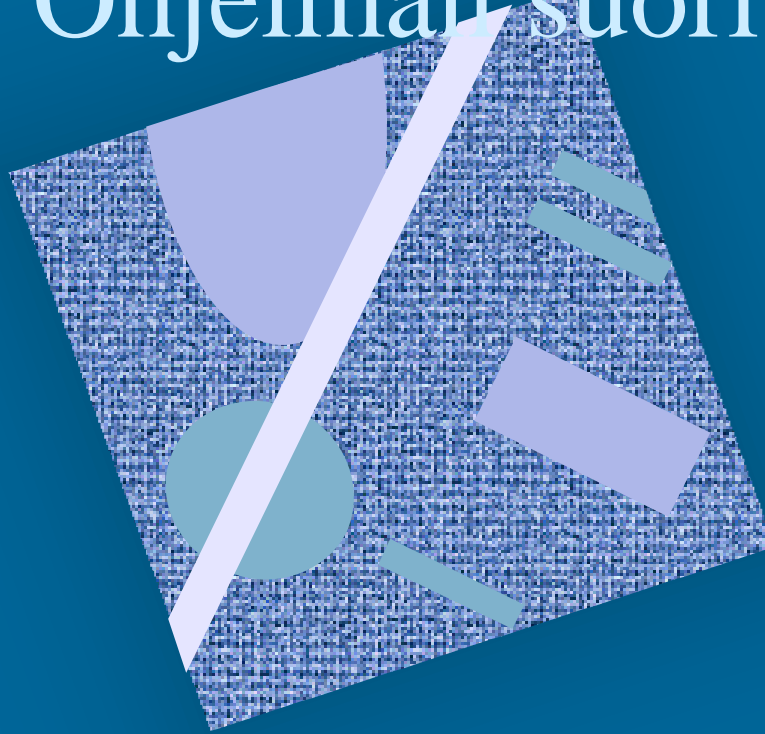

Jakso 8

Ohjelman suoritus järjestelmässä

Prosessi

PCB

I/O:n toteutus

Prosessi ⁽⁴⁾

- Suorituksessa olevan ohjelman esitysmuoto järjestelmässä
 - ”samalla kertaa” järjestelmässä voi suorituksessa monta prosessia joko samasta tai eri ohjelmasta
 - käyttäjän (ihmisen) näkökulma ja aikaskaala (1 min, 1 sek?)
 - suorittimella on yksi prosessi kerrallaan suorituksessa
 - laitteiston näkökulma ja aikaskaala (1 ms, 1 μ s, 1 ns?)

Prosessin elinkaari (9)

Prosessin vaihto ⁽⁴⁾

- Suorittimella suoritusvuorossa olevan prosessin vaihtaminen
- Tapahtuu aika usein
 - keskimäärin noin 2000-3000 konekäskyn välein?
- Iso operaatio - paljon kopiointia
 - satoja konekäskyjä

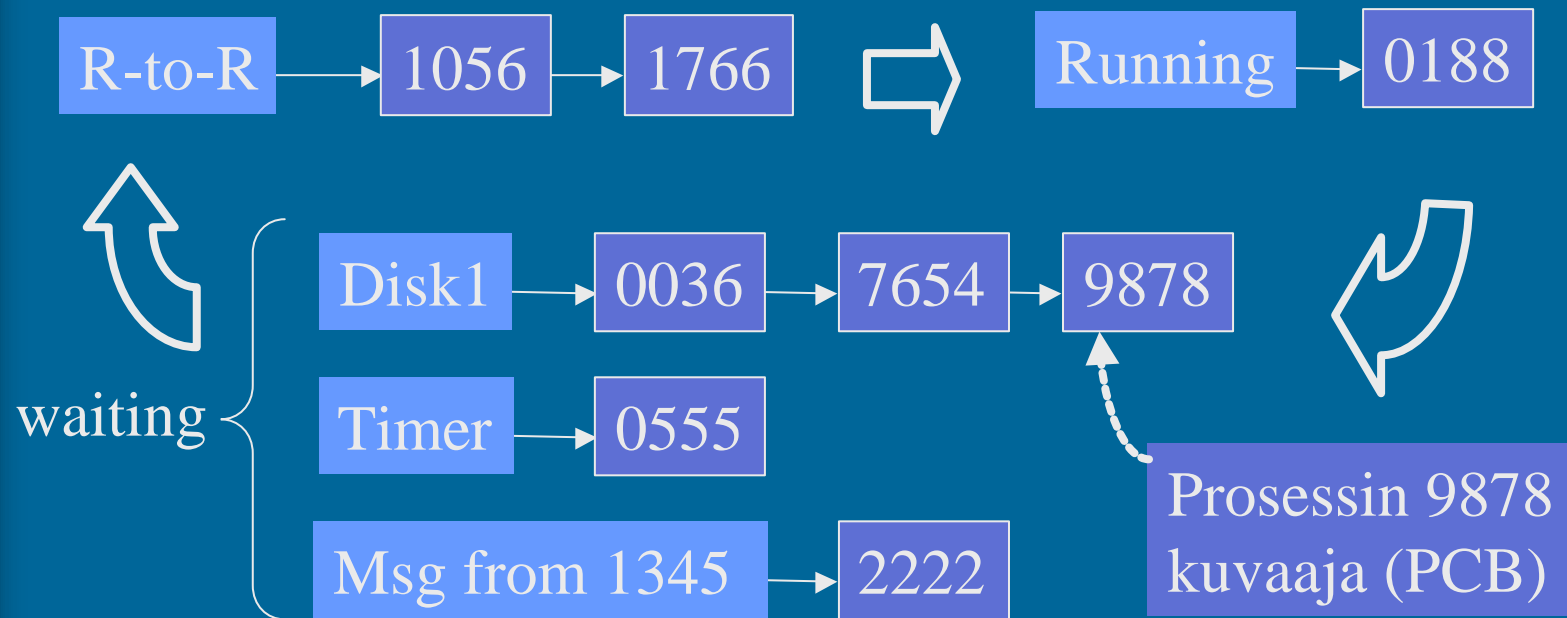
Prosessin esitysmuoto järjestelmässä ⁽⁴⁾

- Prosessin kuvaaja tai kontrollilohko (PCB - process control block)
 - isohko tietue, joka sisältää kaiken yhdestä prosessista
 - muistialueet, tiedostot, tiedostojen käsittelykohdat
 - ei suorituksessa oleville myös: suorittimen tila (laiterekisterit, MMU:n rekisterit, kontrollirekisterit)
 - joka prosessista oma PCB
 - käyttöjärjestelmärutiinit manipuloivat PCB:tä

Prosessin tilanvaihdon toteutus ⁽⁹⁾

- Prosessin tilanvaihto tapahtuu siirtämällä prosessi (sen PCB) jonosta toiseen
 - ready-to-run jono (tai jonot)
 - running jono (jota ei oikeastaan ole olemassa)
 - waiting jono
 - joka tyypille oma jononsa
 - esim: laitteen Disk1 I/O:n valmistumista odottavat
 - esim: näppäimistön painallusta odottavat
 - esim: kellolaitekeskeytystä odottavat
 - esim: prosessilta 1345 signaalia odottavat

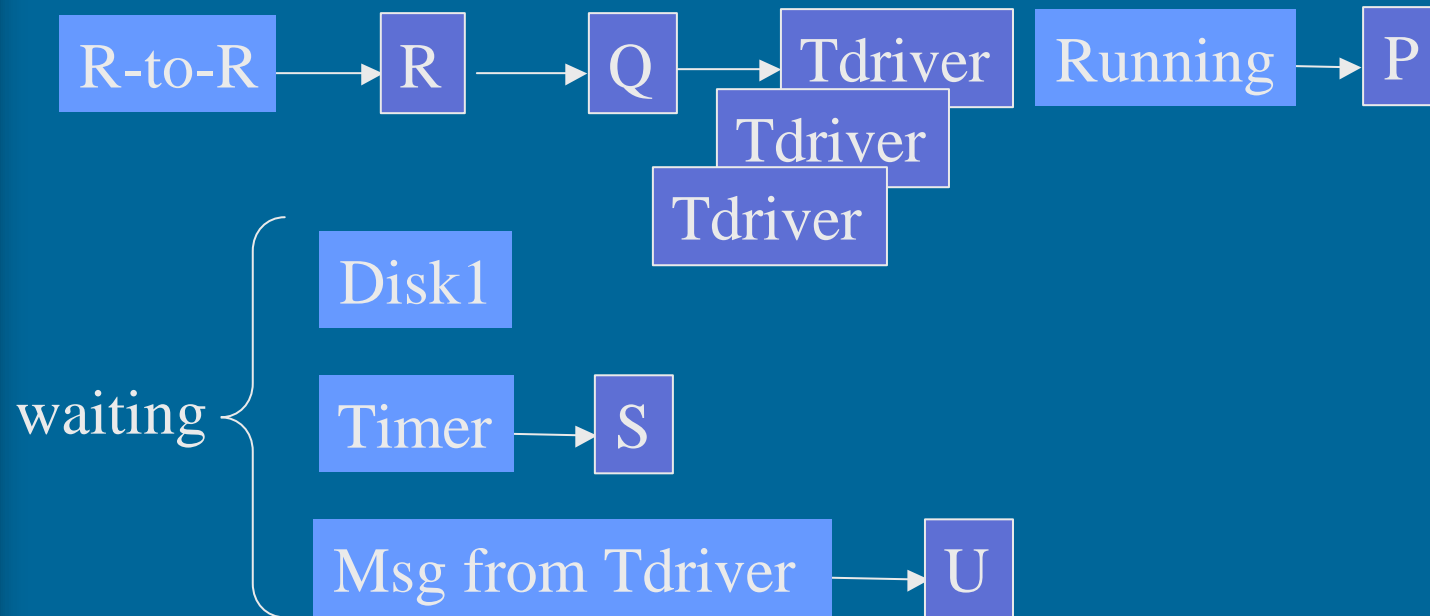
Prosessit jonoissa (1)

Vuoronanto:

valitse seuraava prosessi Ready-to-Run -jonosta ja siirrä se suoritukseen CPU:lle
(kopioi tämän prosessin suorittimen tila suorittimelle)

KJ esimerkki: I/O keskeytys (5)

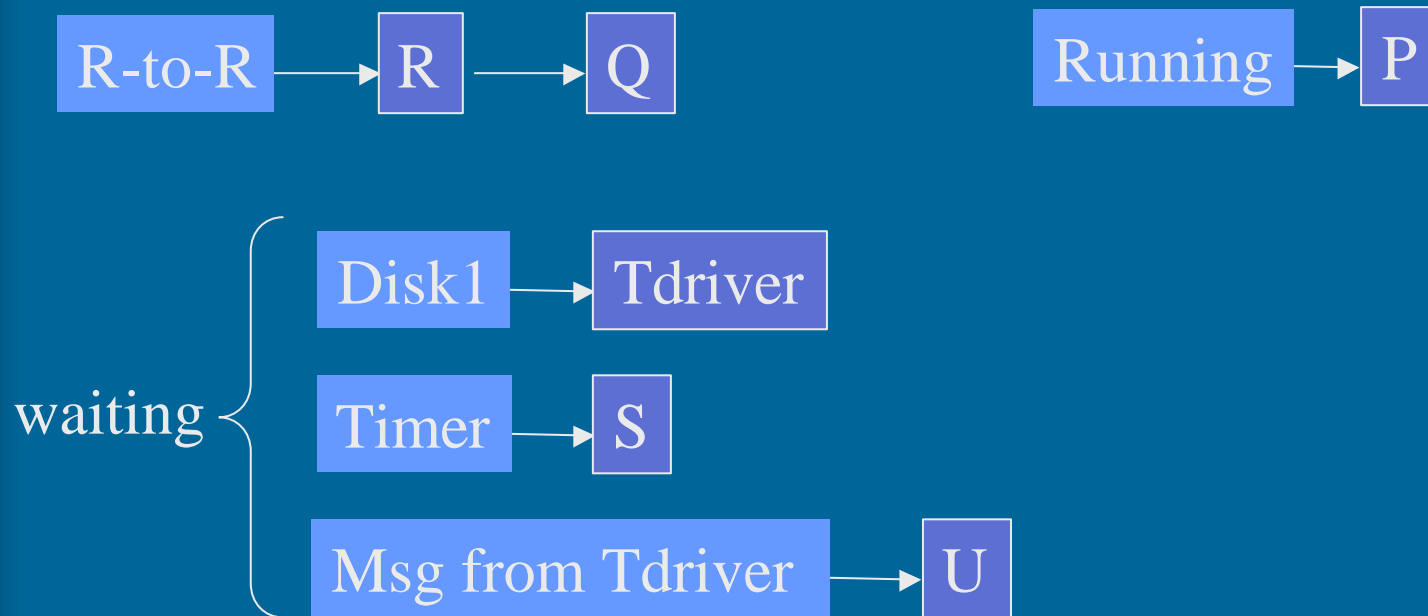
I/O keskeytys laitteelta Disk1 prosessille Tdriver?

Suoritin havaitsee keskeytyssignaalin ja suorittaa I/O keskeytyksittelyrutiinin (P:n ympäristössä)

Tdriver siirretään R-to-R jonoon

P:n suoritus jatkuu

KJ esimerkki: I/O keskeytys (ei anim)

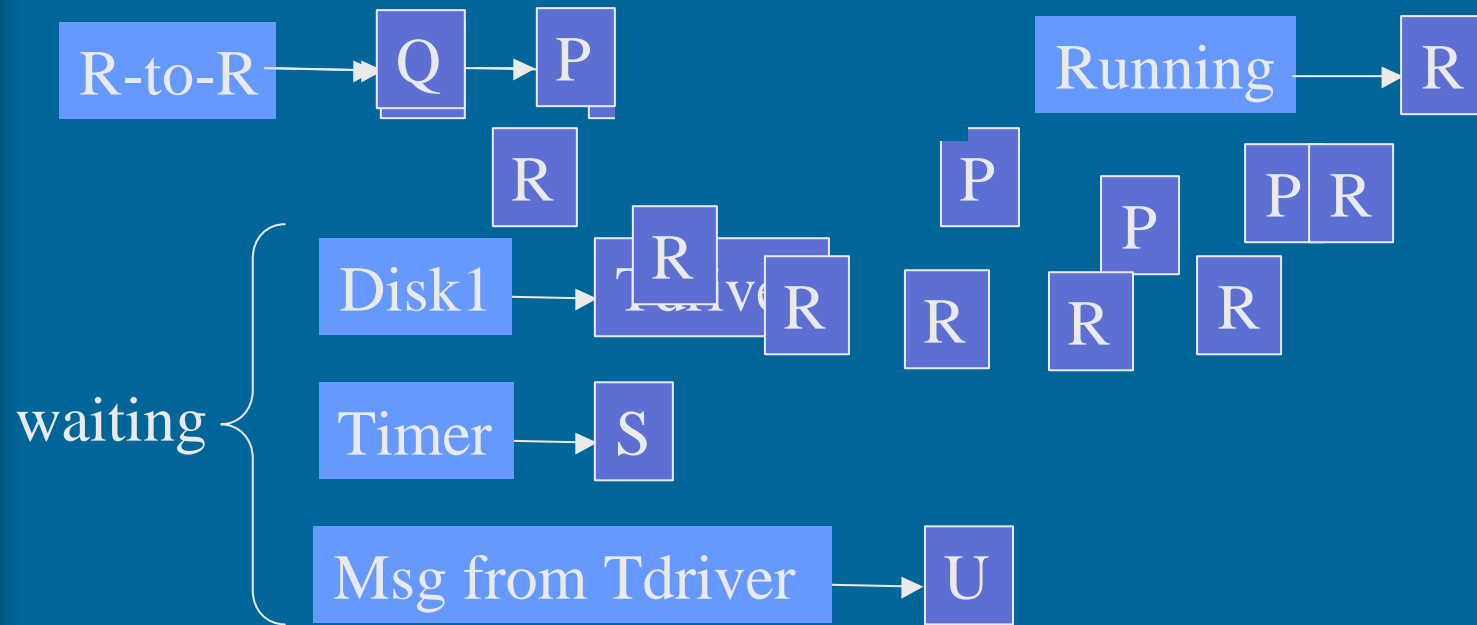

I/O keskeytys laitteelta Disk1 prosessille Tdriver?
Suoritin havaitsee keskeytyssignaalin ja suorittaa I/O keskeytyskäsitteilyrutiinin (P:n ympäristössä)

Tdriver siirretään R-to-R jonoon

P:n suoritus jatkuu

KJ esim: aikaviipalekeskeytys (7)

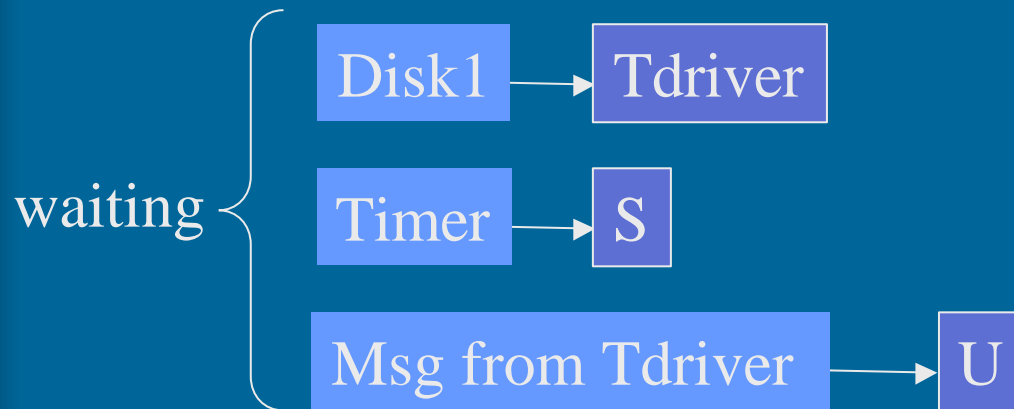
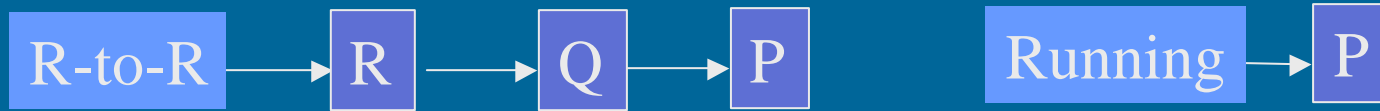
P saa aikaviipalekeskeytyksen?

P siirretään takaisin R-to-R jonoon

Seuraava prosessi R saa suoritusvuoron

Entä jos P olisi pyytänyt levy I/O:ta Disk1:ltä?

KJ esim: aikaviipalekesk. (ei anim)

P saa aikaviipalekeskeytyksen?

P siirretään takaisin R-to-R jonoon

Seuraava prosessi R saa suoritusvuoron

Entä jos P olisi pyytänyt levy I/O:ta Disk1:ltä?

Prosessin kuvaajan sisältö ⁽⁹⁾

- Prosessin tunniste 14023
- Prioriteetti suorittimen vuoronantoa varten 143
- Prosessin tila ja odottamisen syy R-to-R
- Suoritinympäristö talletettuna odottamisen aikana
 - rekisterit, PC, SP, FP, tilarekisterit
- Prosessin ensimmäisen käskyn osoite Main { }
- Poikkeuskäsittelijöiden osoitteet
- Aikaviipale
- Käytössä olevat muistialueet, aukiolevat tiedostot
- KJ:n hallintotietoa (kokonaisaika, etc etc)

Prosessin vaihto ⁽⁴⁾

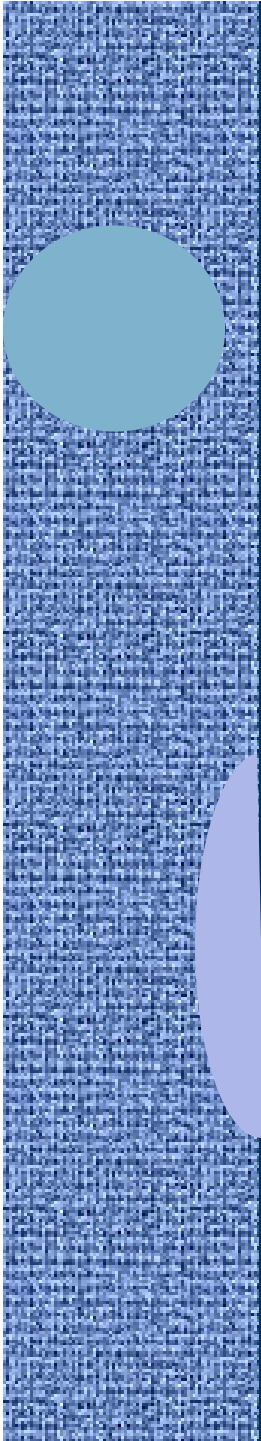
- Vaihdon tekee KJ rutiini sillä hetkellä suorittavan prosessin ympäristössä
- Talleta vanhan prosessin suoritin ympäristö suorittimelta omalle talletusalueelle muistiin
 - talleta kaikki suorittimella olevat tiedot muistiin
- Kopio uuden prosessin suoritin ympäristö omalta talletusalueeltaan suorittimelle
 - lataa kaikki suorittimen rekisterit (myös PC!)
- Uuden prosessin suoritus jatkuu täsmälleen siitä mihin viime kerralla jäätin
 - sama konekäsky
 - prosessin vaihtoa suorittavaan KJ rutiiniin?

Prosessin prioriteetti (3)

- Prosessin tärkeysjärjestys
 - esim. pieni numero \Rightarrow iso prioriteetti
- Joka prioriteetti(luokalle) oma R-to-R jononsa
 - KJ prosesseilla parempi prioriteetti kuin käyttäjätason prosesseilla
 - tosiaikasovelluksen prosesseilla parempi prioriteetti kuin KJ prosesseilla
- Prioriteetti voi vaihdella prosessin elinaikana
 - paljon suoritinaikaa \Rightarrow huonompi prioriteetti
 - kauan R-to-R jonossa \Rightarrow parempi prioriteetti (prosessi siirretään korkeamman prioriteetin R-to-R jonoon)

Käyttöjärjestelmän toteutus ⁽⁵⁾

- Joukko prosesseja ja proseduureja
 - prosessit elävät omaa elämäänsä (etuoikeutetussa tilassa eli root'ina?) koko ajan
 - swapper (Unix) - muistinhallintaprosessi
 - init prosessi (Unix) - kaikkien käyttäjätason prosessien ”äiti”
 - laiteajurit
 - proseduurit suoritetaan sen hetkisen prosessin ympäristössä (etuoikeutetussa tilassa?)
 - keskeytyskäsitelijät
 - Saavat kontrollin aina tarvittaessa
 - keskeytykset, SVC, ajastimet

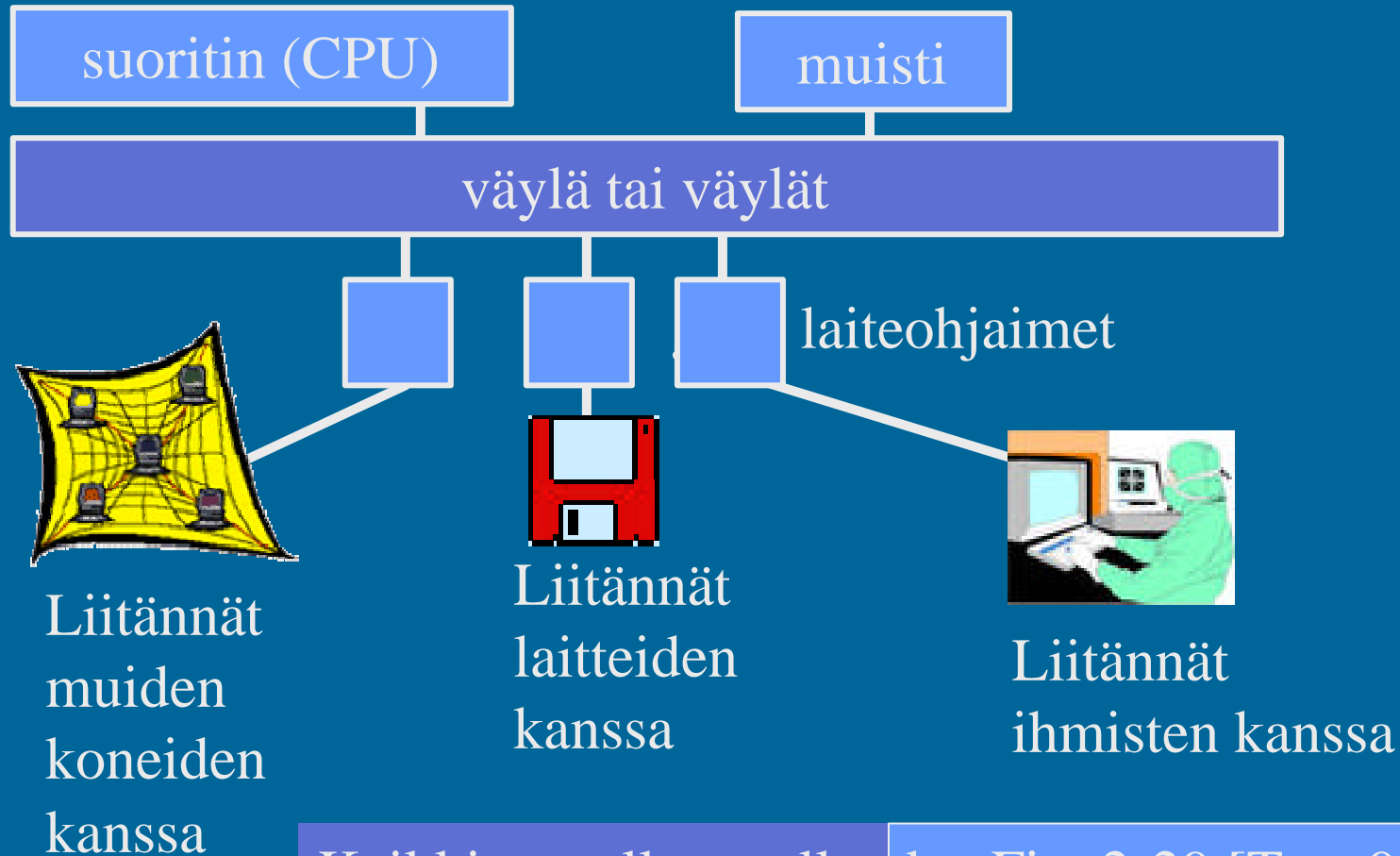

18.8.2000

Teemu Kerola, K2000

16

Laitteiden liittäminen järjestelmään (4)

Kaikki samalla tavalla: ks. Fig. 2-29 [Tane99]

- Siirränän hierarkia
 - **sovellusohjelmataso**
 - loogisia kokonaisuuksia, tietueita ja tiedostoja
 - ohjelman sisäisiä nimiä
 - Readln (File1, X)
 - Open (Tdsto, RW)
 - käyttöjärjestelmätaso
 - laitteisto

- Siirrännän hierarkia
 - sovellusohjelmataso
 - **käyttöjärjestelmätaso**
 - rutinit, jotka toteuttavat ja valvovat siirräntää
 - laiteriippumaton siirräntä
 - sovellukselle yhtenäinen tapa käyttää kaikkia siirräntäpalveluita
 - laiteriippuva siirräntä
 - laitteiden todelliseen käyttöön liittyvä ohjausohjelmisto
 - koodattu **laiteajureihin**
 - laitteisto

- Siirrännän hierarkia

- sovellusohjelmataso

- käyttöjärjestelmätaso

- **laitteisto**

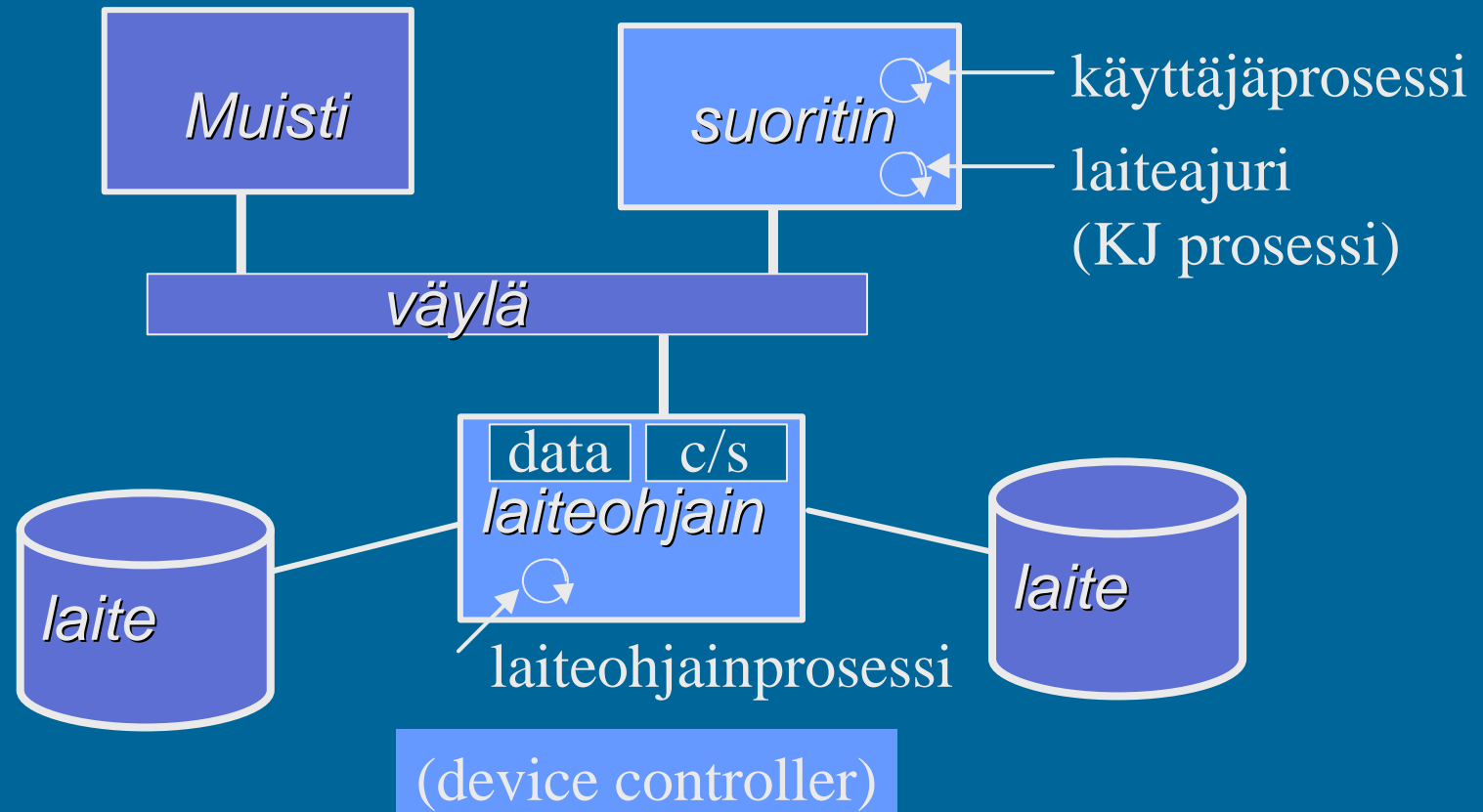
- siirräntä voidaan toteuttaa kokonaan prosessorin valvonnassa

- ei hyödynnetä rinnakkaisuutta

- **laiteohjain** (siirräntään erikoistunut prosessori) huolehtii itsenäisesti siirrännästä

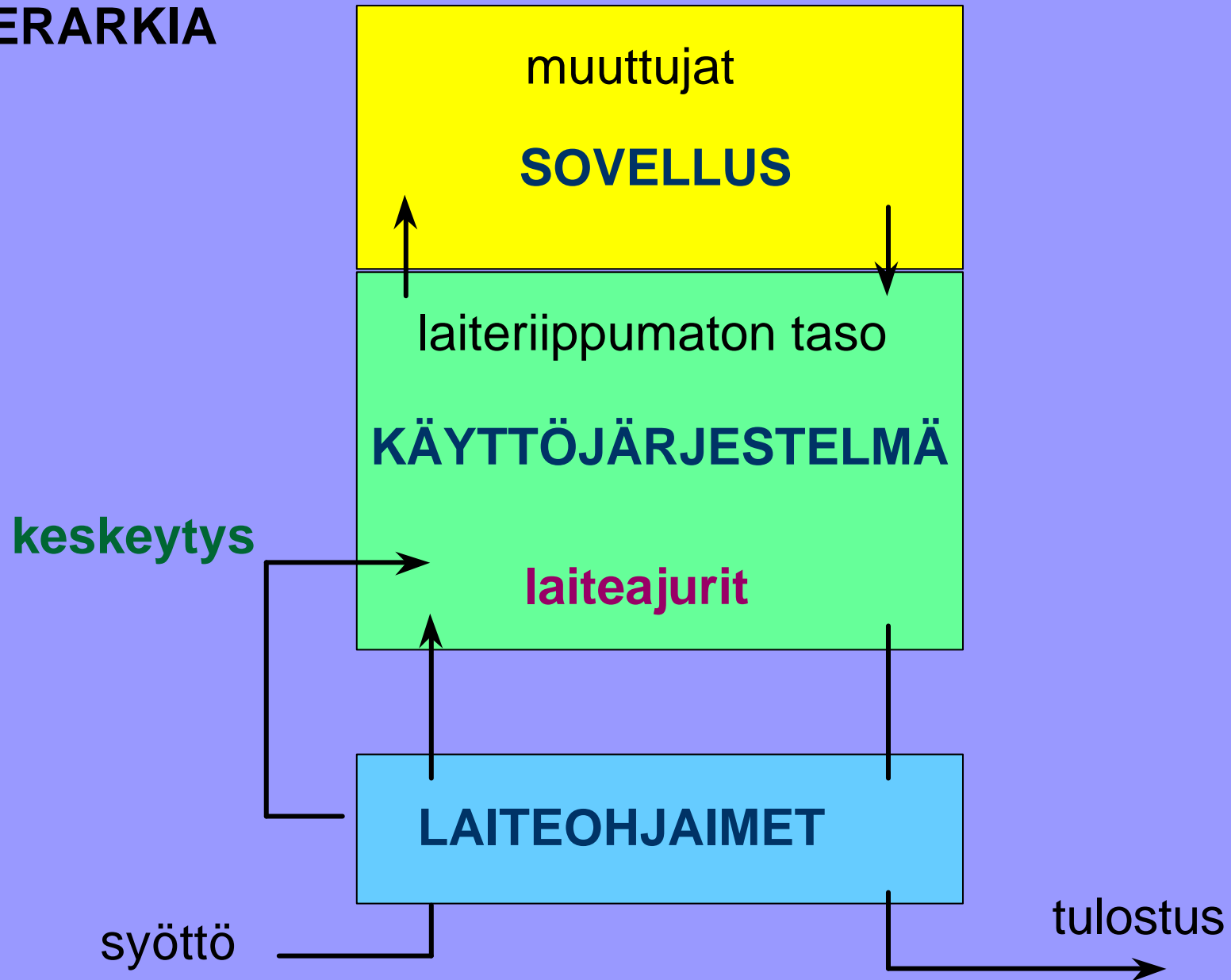
- prosessorin ja ohjainten välinen kommunikointi

Laiteohjain (I/O Moduuli)

Ks. Fig 6.4 [Stal99]

SIIRRÄNNÄN HIERARKIA

- laitekuvaaja

- yksi kutakin laitetyyppiä varten
- talletettavat tiedot riippuvat laitteesta
 - laitteen yksilöivä tunnus (väyläosoite)
 - ohjeet laitteen käytöstä
 - urien, sektorien ja levypintojen määrä, lohkon koko
 - viitteet näppäimistön merkinmuunnostauluihin
 - laitteen tilatietoa
 - varattu/vapaa/rikki
 - viitteet jonottaviin palvelupyyntöihin
 - viite laitetta käyttävän prosessin kuvaajaan

- laiteriippumattoman siirränän tehtäviä
 - loogisesta tiedostonimestä => käytettävän laitteen tyyppi
 - pitää kirjaa levytilan vapaista ja varatuista alueista
 - siirränän puskurointi (levylohko)
 - luku/kirjoituskohdan ylläpito
 - tarvittaessa käynnistää fyysisen siirränän
 - antaa laiteajurille tehtävän

- laiteajurin tehtäviä
 - tehtävät riippuvat laitteesta
 - muodostaa parametrien ja laitekuvaajan perusteella laitetta ohjaavat käskyt
 - esim. levylohkonumeroiden muuttaminen levypinnan, uran ja sektorin numeroiksi
 - levypyöntöjen optimointi
 - ohjaimella tehtävän fyysisen siirännän käynnistys
 - siirännän kirjanpito
 - siirron oikeellisuuden tarkistukset ja virheiden korjausyritykset

Laitteiden käytön toteutus ⁽⁵⁾

ks. laiteohjainkuva

- Käyttäjäohjelma kutsuu käyttöjärjestelmän laiteajuria tekemään I/O:n. Laiteajuri suoritetaan samalla suorittimella kuin käyttöohjelmakin.
- Laiteajuri ohjaa laitteen toimintaa laitteen laiteohjaimella olevien kontrollirekisterien (muistialue) avulla
- Laiteajuri voi lukea laitteen tilatietoa laiteohjaimella olevien statusrekisterien (muistialue) avulla
- Laiteajuri voi lukea (kirjoittaa) laitteen lukemaa (laitteelle kirjoitettavaa) tietoa laiteohjaimella olevien datarekistereiden (muistialue) avulla
- Kontrolli-, status- ja datarekisteri kolmikko muodostaa ”I/O portin” suorittimen näkökulmasta

Laiteohjaimen rekistereihin viittaaminen (5)

- Ongelma: miten suorittimella suorittavan laiteajuri viittaa eri kortilla oleviin rekistereihin? ks. laiteohjainkuva
- Ratkaisu 1: omat I/O-konekäskyt tätä tarkoitusta varten
 - käskyssä annetaan laiteohjaimen identifikaatio ja rekisterin nro (I/O osoiteavaruus)
 - vaikea laajentaa käyttöä uusiin laitteisiin, joilla rekisterit voivat olla hyvinkin erilaisia

x86: IN, OUT
INS, OUTS

KOKSI: IN R1, =KBD,
OUT R2, =CRT

Ratkaisu 2: muistiinkuvattu I/O ⁽⁵⁾

ks. laiteohjainkuva

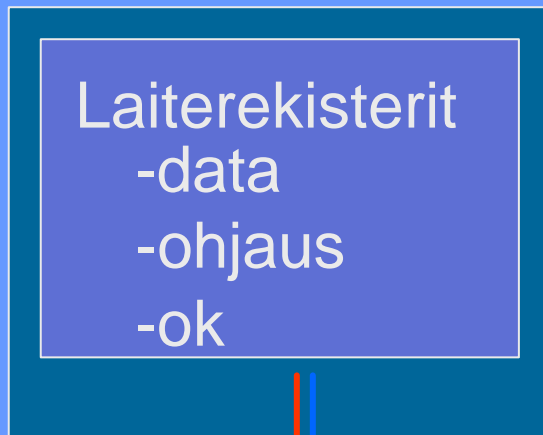
- Laiteajuri lukee/kirjoittaa laiteohjaimella olevia rekistereitä (data, status/kontrolli) tavallisilla muistin luku/kirjoitus käskyillä
 - ei tarvita erillisiä I/O-konekäskyjä!
 - laiteohjaimella olevat ”rekisterit” ovat samanlaista viitattavaa muistia kuin ”normaali muisti”
 - muistisoitteen ensimmäiset bitit valitsevat, mille laitteelle (vai tavallisen muistiin) viittaus kohdistuu
 - voidaan käyttää rinnan I/O käskyjen kanssa (laiterekistereihin voi siis viitata sekä I/O-käskyillä että muistiinkuvatun I/O:n avulla)

esim. Intelin arkkitehtuurit

AJURI-
PROSESSI

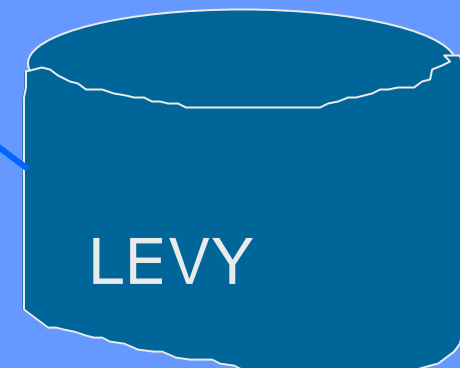
MUISTI

LEVYOHJAIN

MUISTIINKUVATTU I/O:
siirrettävä tieto + ohjaustiedot
keskusmuistiin
'kommunikointialueelle'

I/O tyypit (2)

ks. laiteohjainkuva

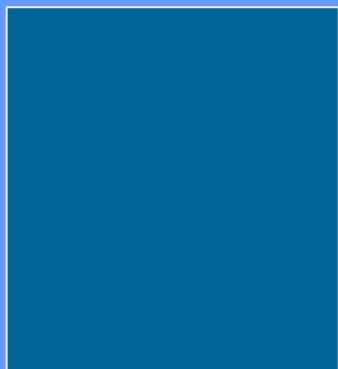
- Suora I/O: laiteajuri odottaa tiukassa silmukassa, kunnes laiteohjaimen statusrekisteri ilmoittaa I/O-pyyntöön valmistuneen (direct I/O)
 - laiteajuri siirtää tietoa muistin ja datarekisterin välillä
- Epäsuora I/O: I/O:n odotusaikana suorittimella suoritetaan jotain muuta ohjelmaa (indirect I/O interrupt driven I/O)
 - Kun I/O-pyyntö valmistuu, laiteohjain antaa keskeytyksen (laitekeskeytys, I/O interrupt) suorittimelle, joka (jonkin ajan kuluttua) jatkaa kesken jäänyttä I/O-pyyntöön esittänyttä ohjelmaa.
 - laiteajuri siirtää tietoa muistin ja datarekisterin välillä

I/O tyypit (jatkoa) ⁽⁴⁾

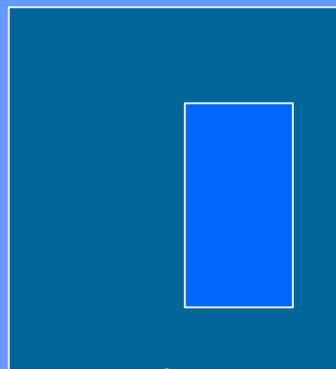
ks. laiteohjainkuva

- DMA - Direct Memory Access
 - älykkäämpi laiteohjain
 - laiteohjain voi suoraan kopioida tiedot keskusmuistiin (laiteajurin ei tarvitse siirtää tietoa muistin ja datarekisterin välillä)
 - laiteohjain tekee paljon suuremman määrän työtä itsenäisesti (kuin epäsuorassa I/O:ssa) ennen suorittimelle annettavaa laitekeskeytystä

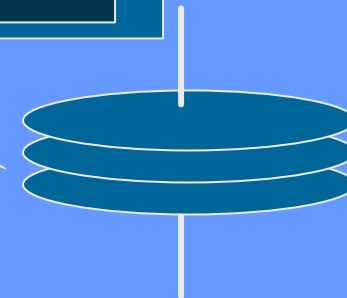
PROSESSORI

MUISTI

LEVYOHJAIN

LEVY

DMA-SIIRTO:
ohjain siirtää itsenäisesti tietoa levytä
keskusmuistiin

KÄYTTÖJÄRJESTELMÄ

Sovellus
DATA-
ALUE

Sovellus
DATA-
ALUE

laiteriippumaton
taso

lohkopuskurit

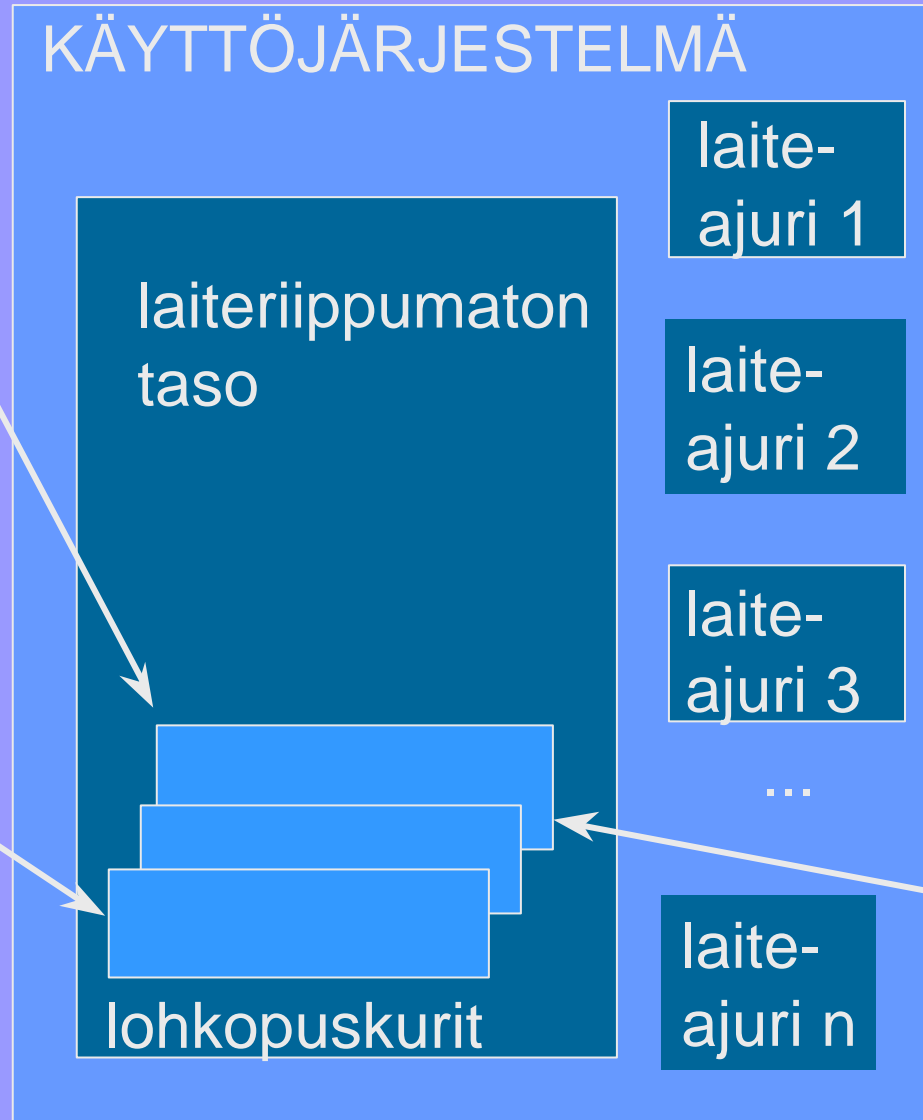
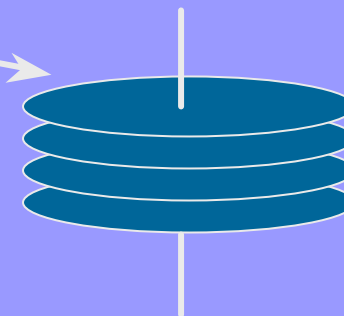
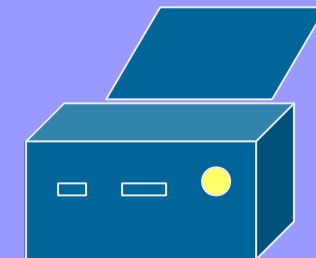
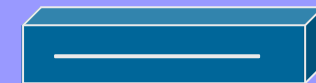
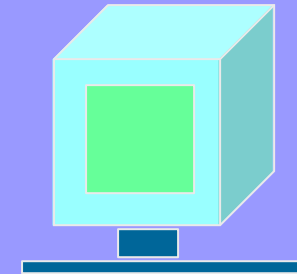
laite-
ajuri 1

laite-
ajuri 2

laite-
ajuri 3

...

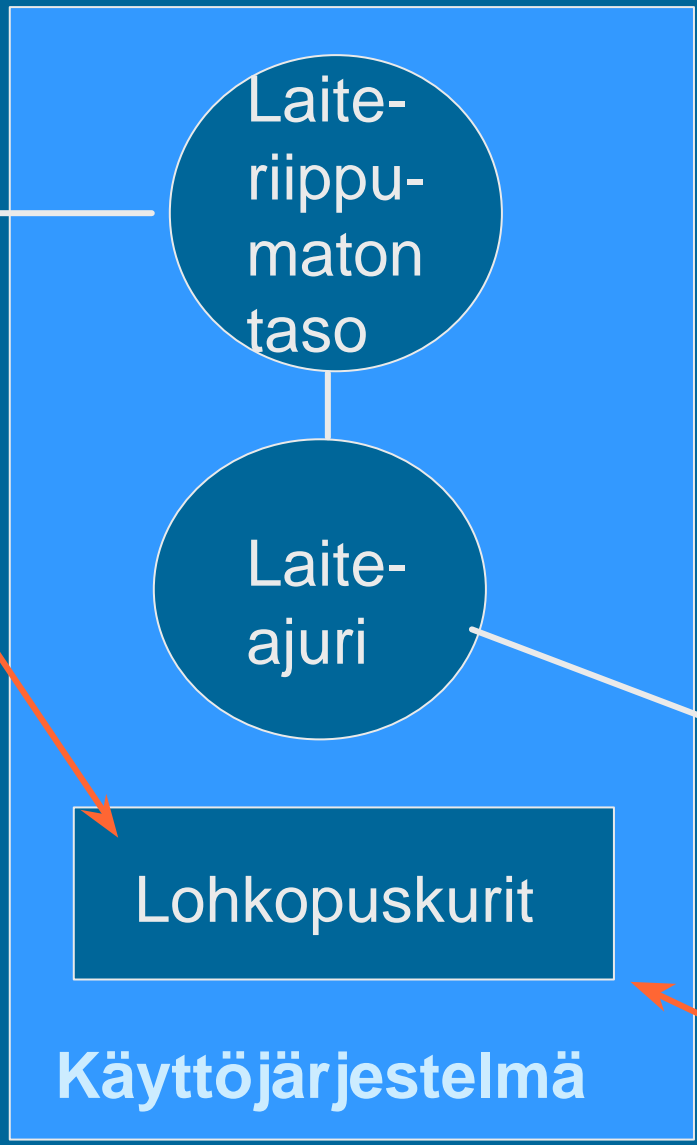
laite-
ajuri n

siirtopyyntö aiheuttaa keskeytyksen ja vie prosessin WAIT-jonoon

siirron valmistuminen vie prosessin READY-jonoon ja aikanaan suoritukseen

Laiteriippumaton taso valmistele ja käynnistää siirron ja jää odottamaan siirron valmistumista

Laittajuri käynnistää pyydettäessä fyysisen I/O:n ja jää odottamaan siirron valmistumista

Laitteohjain suorittaa pyydetyn siirron

data
laitteella

-- Jakson 8 loppu --

[Tane99]

```
// Open files for input and output.
inhandle = CreateFile("data", GENERIC_READ, 0, NULL, OPEN_EXISTING, 0, NULL);
outhandle = CreateFile("newf", GENERIC_WRITE, 0, NULL, CREATE_ALWAYS,
    FILE_ATTRIBUTE_NORMAL, NULL);

// Copy the file.
do {
    s = ReadFile(inhandle, buffer, BUF_SIZE, &count, NULL);
    if (s > 0 && count > 0) WriteFile(outhandle, buffer, count, &ocnt, NULL);
while (s > 0 && count > 0);

// Close the files.
CloseHandle(inhandle);
CloseHandle(outhandle);
```

Figure 6-40. A program fragment for copying a file using the Windows NT API functions. This fragment is in C because Java hides the low-level system calls and we are trying to expose them.

Lisää
tietoa?

KJ kurssit,
RIO, Hajjärj